

ПЕТДЕСЕТНИЦА (слизането на Светия Дух)

След Възнесението Господне Неговите ученици и апостоли се върнали от Елеонската планина в Йерусалим¹ и отишли -според Преданието - в онзи същия дом в Сион, където била извършена Тайната вечеря Христова. Там те пребивавали в единомислие и молитва, заедно с още някои жени и Божията Майка², очаквайки слизането над тях, по обещанието на Господа, на Светия Дух, и се подготвяли да приемат Неговите благодатни дарове.

В десетия ден след Възнесението на Господа, съвпадащ с иудейската Петдесетница, по време, когато по улиците на града с веселие се стичал народ към храма, да чества своя вехтозаветен празник - в третия час на деня³, внезапно във въздуха се чул необичаен шум, като по време на буря⁴. Шумът се спускал от небето - от високите слоеве въздух, но скоро проникнал и изпълнил с чистия си полъх горницата, където се намирали вярващите⁵. В този миг огнените езици се разделили във въздуха и се спрели над Божията Майка и всеки от апостолите⁶.

„Бурният полъх бил близко предизвестие, а явяването на огнецветни пламъци във форма на езици - видимо знамение за пришествието на Светия Дух. Сам бидейки Дух съвършен, чист и безтелесен, Той избрал чувствено осезаемо знамение, за да им яви осезаемо Своето присъствие." „Защото, разсъждава свети Григорий Богослов - както Син Божий се яви видимо на земята, така подобавало и Дух Светий да се яви видимо" (беседа 44). Така и по-преди, когато Той слязъл върху Иисуса Христа в река Йордан, избрал вид на гълъб, в който да се яви⁷.

^{1 2} Лук. 24:52; Деян. 1:4, 12, 13.

^{2 3} Деян. 1:14.

³ Тоест в девет часа сутринта. Сравн. Лук. 24:4, 12, 13.

⁴ „Като че идеше силен вятър" - (Деян. 2:2).

⁵ Това не било вятър, а само шум, подобен на вятър в бурен устрем; не било огън, а нещо подобно на трептящи огнени езици, пламъци, които светели, но не горели - символ на Светия Дух, вешч ги като вятър натам, накъдето пожелае, неизвестно накъде и откъде идва и отива (Йоан 3:8).

⁶ „И внезапно биде шум от небето, като че идеше силен вятър" - (Деян. 2:2). Шумът трябвало да събуди вниманието на Господните апостоли и да го насочи към предстоящото събитие, а освен това бил израз на самото присъствие и величие на снизхождащия Бог - Дух Светий. Шумът идвал отвисоко, от небето, за да напомни, че Дух Светий снизхожда според ходатайството на Господа, Който Се възнесъл на небето. „Като бурно дихание" - ознаменуващо величието на пратения свише дар. Шумът „изпълнил целия дом" и обхванал всички намиращи се там, та като се отърсят от всички външни чувства и възприятия, да бъдат по-открити за възприемане дара на духовното чувство. В тази минута над апостолите се извършило тайнството на духовното обновление, според обещанието на Господа: „А вие не след много дни от днес ще бъдете кръстени с Дух Светий" (Деян. 1:5).

⁷ Беседа на Инокентий, архиеп. Херсонски на Петдесетница, съч. Т. 1, изд. 1872 г., стр. 386).

Второ, по-голямо чудо последвало след първото. Можейки до този момент да говорят само на своя роден диалект, апостолите и другите вярващи, започнали сега изведнъж да говорят на всички известни тогава езици: „И всички се изпълниха с Дух Светий, и наченаха да говорят на други езици, според както Духът им даваше да изговарят“⁸. Апостолите така показвали *Божие величие*⁹, тоест безпримерното, неизповедимо Божие съвършенство, чудните дела на Божия Промисъл, които сега за тях се откривали в цялата им сила и пълнота.

Еврейският народ и множество пришълци от други страни се били събрали в Йерусалим, на празника Петдесетница¹⁰. Смутените от необичайния шум тълпи се стичали към Сионската горница, където се съсредоточавал шумът, и накъдето видимо се устремявал. Колко удивени и ужасени трябва да са били всички присъстващи, когато слушали как Апостолите започнали да говорят с тях на всички езици! Питали се един друг: „тия, които говорят, не са ли всички галилейци? А как слушаме всички своя си роден говор? Ние - партяни и мидяни, еламити и жители на Месопотамия, Иудея и Кападокия, на Понт и Асия, на Фригия и Памфилия, на Египет и Ливийските страни, съседни на Кирия и дошлите от Рим, както иудеи, тъй и прозелити¹¹, критяни и араби - как слушаме тях да говорят на наши езици за великите Божии дела“¹²?

Всички се изумили - най-напред като слушали апостолите да славословят Бога на чуждоземни езици, включително и молитви, обикновено произнасяни на свещения еврейски език; второ, защото никога досега не били слушали толкова възвишени и свети истини; но най-много били удивени от това, че всеки римлянин, грък, африканец, индиец - слушали всеки своя роден език, когато на всички било известно, че говорещите са галилейци, хора напълно незапознати с чуждестранни езици. Удивлението прераснало в ужас: защото всички виждали нещо необикновено, слушали чудни слова и никой не можел да си обясни видяното и чуто. „Всички бяха смаяни и в недоумение, думаха един

⁸ Тоест произнасяли това, което влагал в душите и устата им Дух Светий.

⁹ Деян. 2:11.

¹⁰ Според Моисеевия закон по време на празниците Пасха, Петдесетница и Разпъване Шатри, иудеите били длъжни за техните религиозни празненства да се събират в Йерусалим при Господния храм (Изд. 34:23; Второз. 16:16). Това не било трудно за палестинските иудеи, но за иудеите, разпръснати и живеещи в разни страни на света, както и за пришълците (прозелити) от други народи далече от Йерусалим, изпълнението на това ветхозаветно задължение било трудно дело и само поради любов към Йерусалим и храма, и поради ревност към закона те пренебрегвали всички трудности при далечни пътешествия и се събирали, както и сега, в Йерусалим на празника Петдесетница; поради този техен подвиг с право били наричани „люде благоговейни, набожни“ (Деян. 2:5).

¹¹ Пришълци или прозелити - тоест обърнати измежду езичниците.

¹² Деян. 2:7-11.

другиму: какво ли ще е това"¹³? Но скоро се намерили хора, желаещи да „обяснят“ на другите нещо, което и те самите не разбирали. Присмивайки се, те казвали: „със сладко вино са се напили“¹⁴.

Чувайки богохулството на иудеите, апостол Петър, стоейки там заедно с другите апостоли, извисил гласа си и започнал да им говори:

- „Мъже иудеи и *вие* всички, които живеете в Йерусалим! Нека ви бъде известно това, и внимавайте на думите ми: тия не са пияни, както вие мислите, защото е трети час през деня¹⁵; но това е реченото чрез пророк Йоила: „и ето, в последните дни, казва Бог, ще излея от Моя Дух върху всяка плът; синовете и дъщерите ви ще пророчествуват; младежите ви ще виждат видения, а старците ви ще сънуват сънища; и в ония дни върху рабите Ми и рабините Ми ще излея от Моя Дух, и ще пророчествуват. И ще покажа чудеса горе в небесата и личби долу на земята, кръв и огън, дим и пушек. Слънцето ще се превърне в тъмнина, и месечината - в кръв, преди да настъпи великият и славен ден Господен. И тогава всеки, който призове името Господне, ще се спаси“¹⁶.

Слизането на Светия Дух над апостолите било окончателното установяване на Новия вечен завет с людете, за който предсказал пророк Иеремия: „Ето, настъпват дни, казва Господ, и ще склуча с дома Израилев и с дома Иудин нов завет, - не такъв, какъвто склучих с бащите им в деня, когато ги хванах за ръка, за да ги изведа из Египетската земя; оня Мой завет те нарушиха, ако и да оставах в съюз с тях, казва Господ. Но ето заветът, който ще склуча... ще вложа Моя закон във вътрешността им и ще го напиша в сърцата им...“¹⁷. Дух Светий, - „Духът на истината“¹⁸, „Дух на премъдрост и откровение“¹⁹, слизайки над апостолите, начертал вместо Синайски, нов Сионски закон, за който предсказал пророк Исаия²⁰, не върху каменни скрижали, а върху плътени скрижали на сърцето²¹. Вместо Синайският Глас, законополагаща станала Божията благодат, подаваща сили за изпълнение на закона и оправдаване за вярващите не по дела, а по благодат²².

¹³ Деян. 2:12.

¹⁴ Деян. 2:13.

¹⁵ Тоест девет часа сутринта - първият молитвен час и време на утринната жертва, преди който, особено в празничен ден, израилтянинът не си позволявал да приема никаква храна.

¹⁶ Деян. 2:14-21, ср. Иоил 2:27-32.

¹⁷ Иерем. 31:31-33; Евр. 8:8-12.

¹⁸ Иоан. 16:13.

¹⁹ Ефес. 1:17.

²⁰ Ис. 2:3.

²¹ Кор. 3:3.

²² Рим. 5:16.

„От еврейските книги приехме Светата Петдесетница - се казва в Синаксара на деня Петдесетница - както евреите празнуват Петдесетница, почитайки седмия ден; и после след Пасха приеха на петдесетия ден Закона; така и ние петдесет дни след Пасха празнуваме и приемаме Всесветия Дух, законополагащ и наставляващ на всяка истина и повеляващ угодното Богу." (Синаксар на Неделя Петдесетница).

„Както в древност - пее Църквата - Мойсей начерта закона, така благодатта изложи ясно величието на Закона на Новия Завет, като го написа в сърцата на апостолите." (Канон на Светия Дух, песен 5-а).

Блажени Иероним пише: „Синайското законополагане и Сионското законополагане бяха в петдесетия ден след Пасха. На Синай земетресение разтърси планината, на Сион беше разтърсен домът на Апостолите. Там сред пламъци и светкащи мълнии се чували гръм и глас бурен: тук във вид на огнени езици „бил шум от небето, като раздвижен бурен полъх". Там тръбен звук огласил словата на Закона: тук устата на Апостолите били Евангелска тръба"²³.

Денят Петдесетница преди, в древността ежегодно възпоменаващ даруването на Божия Закон на планина Синай, сега за християните станал пак ежегоден празник на тържественото откровение, дадено на светите Апостоли, обличайки ги с власт да учат, свещенодействат и управляват. В петдесетия ден след Възкресението на Христа Господа, апостолите приели Божествената сила на Светия Дух и станали проповедници и свидетели на Исуса Христа за цялата вселена²⁴.

Приемайки Светия Дух, апостолите ежегодно започнали да празнуват деня Петдесетница и наредили да бъде свят ден за всички християни, заради слизането на Светия Дух.

В деня Господен считаме за неприлично да постим или коленичим: а сме свободни от деня Пасха до деня Петдесетница." Тук се разбира един определен ден, именно - денят на слизането на Светия Дух, като последен в периода между Пасха и Пришествието на Светия Дух.

В IV век у Евсевий Кесарийски, у свети Василий Велики, Григорий Богослов, Григорий Ниски, Елифаний и Йоан Златоуст, както и у Блажени Августин и други често се среща споменаването на празника Слизане на Светия Дух под името *Петдесетница*.

²³ Блажени Иероним - велик отец на Западната Църква от края на IV и първата четвърт на V век, известен със своите научно-богословски трудове по тълкуване на Священото Писание.

²⁴ Деян. 1:8.

Свети Йоан Златоуст говори в своята беседа за времето на празнуване на Петдесетница: „Още не изминали и 10 дни, откакто се възнесе Христос, и вече ни изпрати духовни дарования, дарове на примирение“²⁵.

Както в древния Израил, така и в Христовата Църква празникът Петдесетница е един от великите дванадесет вселенски празници. В апостолските постановления се нарича велик.

В неделя Петдесетница свети Григорий Богослов говорил: „Ние празнуваме Петдесетница - пришествието на Светия Дух, като окончателно изпълнение на Божието обещание, тайнство велико, досточудно, изпълващо ни с надежда“²⁶.|

Величието на празника Петдесетница е видно и от обичая на древните християни да приемат Свето Кръщение на този празник, както и на другите велики празници.

Свети Григорий Богослов²⁷, споменавайки за различните извинения, с които по негово време отлагали кръщението си, отбелязва, че един от оглашените казвал: „чакам Богоявление“; друг: „повече уважавам Пасха“; трети: „очаквам Петдесетница“. Първият казвал: „по-добре е с Христа да се просветиш“; другият: „с Христос ще се вдигнеш в деня на Възкресението“; третият: „почитам явяването на Светия Дух“.

Свети Йоан Златоуст и Прокъл в своите беседи на деня Петдесетница също споменават за новокръстените. Благочестивият обичай да се кръщават на Петдесетница вероятно получил началото си още при апостолите²⁸. Като възпоменание на този обичай и досега на литургията преди четене на Апостола, вместо обичайните песнопения: „Светий Боже, светий Крепкий, светий Безсмъртний“ се пеят апостолските слова: „Елице во Христа крестистесе, во Христа облекостесе“ (Които в Христа се кръстихте, в Христа се облякохте).

В Православната Църква съществува благочестив обичай на празника Петдесетница Божият храм и домовете да се украсяват със зелени клонки, треви и цветя. Като трайна практика това вероятно е останало по примера на ветхозаветната Църква.

Но да се украсява домът и храмът със зелени растения в деня на Света Троица е под влияние на мисълта за явяването на Бог във вид на трима странници при Маврийския

²⁵ 1-а беседа на Петдесетница, гл. 2.

²⁶ 41-о слово на Петдесетница.

²⁷ Свети Григорий Богослов - незадълго патриарх Константинополски, бил известен със своите възвишени творения, заради които бил удостоен с името Богослов. Бил близък приятел с друг знаменит отец на Църквата от IV век - свети Василий Велики, с когото се запознал още в дните на своята младост в Атинската философска школа. Паметта му се празнува на 25 януари.

²⁸ Деян. 2:38.

дъб на Авраам, „където стояла шатрата на патриарха“²⁹. Празнуването на деня Света Троица, на Която Авраам някога се поклонил на Маврийската поляна, предразполагало древните християни в деня, посветен на Света Троица, да внасят в храма зелени клонки и цветя, та храмът така украсен, да изобразява Маврийската поляна и Авраамовата къща, където някога благоволил да се яви Триединният Бог.

Иудеите на празника Петдесетница украсявали синагогите и домовете си с клонки, треви и цветя в памет на това, че Синайският закон бил даден по време, когато планината била зелена и цветна, а освен това, странствайки в пустинята, иудеи - те трябвало да живеят в шатри от клони. Сионската горница, където Дух Светий слязъл над Апостолите в деня Петдесетница, в съгласие с ветхозаветния обичай, също била украсена в този ден с клони и цветя.

Освен това във ветхозаветната Църква също имало и свещен обичай да се принасят в храма първите плодове на жетвата, която в Палестина била към края си по същото време³⁰. И на празника на християнската Петдесетница се принасят клонки и цветя като предвестници на пролетта, когато Животворящият Свети Дух подновява лицето на земята³¹, а символично означава духовните плодове на Църквата Христова.

„Самите иудеи, украсяващи къщите с листа и плодове -говори свети Григорий Ниски - изобразявали Новозаветната Църква, която ще произрасте след Закона“³².

Светата Църква прославя Божието милосърдие - изпращането на Светия Дух над апостолите и силата на Духа, просвещаваща цялата вселена, като благодарно пее³³: „Величаем Те, Живодавче Христе, и почитаме Всесветия Твой Дух, Който от Отца си изпратил на Твоите ученици“³⁴.

²⁹ Бит. 18:1-15.

³⁰ Лев. 23:16-20; Числ. 28:26.

³¹ Псал. 103:30.

³² В словото си при встъпване в Светата Четиридесетница свети Григорий Ниски, брат на свети Василий Велики, епископ на град Ниса в Кападокия - друг от знаменитите отци на Църквата от IV век, известен поради ревностната си борба с арианството, а също и с много съчинения - богословски, философски, омилетически (проповеднически) - имал много беседи върху Свещеното Писание и много проповеди. Паметта му се празнува на 10 януари.

³³ Величание на празника.

³⁴ Особеността на Църковното богослужение в деня на Света Троица се състои в това, че литургията на този ден завършва с вечерня и по време на последованието ѝ Църквата коленопреклонно чете три специални молитви, съставени за този ден от свети Василий Велики.